

Försvara Sverige bättre

av generalmajor Bengt Lönnbom

I 3. häftet 2007 av *KKrVAHT* framför ledamöterna Haglund och Tode var för sig engagerade invändningar mot skriften *Försvara Sverige bättre*.¹ Den debatt de tar upp är välkommen. Den tillför en del vidareutvecklingar av den aktuella skriftens budskap men har framförallt klara invändningar mot flera delar av detsamma. Dessa invändningar är givetvis genuina ur debattörernas synvinkel. De verkar dock till del bero på att debattörerna har andra förutsättningar än skriften t ex vad rör hänsyn till kärnvapen eller nuvarande ekonomiska, kunskapsmässiga och organisatoriska utgångsläge i Försvarmakten. En och annan formulering tyder också på att de har läst in annat i skriften än vad som står där. Alternativt är upplägg och formuleringar i den oklara. För att undanröja eller reparera denna senare eventualitet avstår jag från en direkt polemik – även om en sådan känns rätt frestande – med

ledamöterna Haglund och Tode och går i stället närmare in på huvudpunkterna i skriftförfattarnas tankegång.

En ny maktstruktur

Efter det kalla krigets slut fram till nu har USA dominerat världen. Maktstrukturen i världen har med andra ord varit unipolär främst vad avser politiskt, ekonomiskt, vetenskapligt, militärt och till del också kulturellt inflytande. Nu ses emellertid de första tecknen på att världen håller på att bli multipolär. Kina, Ryssland och Indien är på väg att bli klara konkurrenter till USA men också till varandra inbördes. På lite sikt kan ytterligare stater eller sammanslutning av stater komma att sälla sig till denna översta maktstruktur.

Konkurrensen mellan länderna i maktstrukturen beror inte bara på den urgamla, naturliga strävan hos starka aktörer att var för sig söka dominera så stor del av världen

¹ Wickbom, Jan; Gröning, Lotta och Lönnbom, Bengt: *Försvara Sverige bättre*, Ulf Wickbom Media 2007

som möjligt i politiskt och ekonomiskt avseende. Idag underblåses konkurrensen också av att viktiga råvaror av olika slag är på väg att tryta jämfört med det behov som världen har idag och ännu mer så framdeles.

Denna inbördes konkurrens i maktstrukturen och den påverkan den får på omvärlden kommer antagligen att skapa en svåröverskådlig dynamik ur säkerhetspolitisk synvinkel. Den relativa förutsägbarhet som fanns under det kalla kriget och även under USA:s unipolära period blir ett minne blott. Den bästa liknelsen är kanske det gamla Europa under första halvan av 1900-talet men extrapolerad till global skala.

Dynamiken får ytterligare bränsle av de effekter som miljöförstöring och klimatförändringar kan komma att skapa.

En ofrånkomlig slutsats är att Sveriges säkerhets- och försvarspolitik måste beakta de i många avseenden helt annorlunda förutsättningar som den nya maktstrukturen kommer att skapa. Det gäller att förstå och respektera den dynamik som förestår och börja anpassning till den i tid.

Den nya maktstrukturens betydelse för försvaret av Sverige

Sverige har inga naturtillgångar av sådan art eller omfattning att vi av det skälet drar till oss uppmärksamhet från staterna i den översta maktstrukturen (möjligen kan detta konstaterande behöva nyanseras om nyligen upptäckta uranfyndigheter i landet visar sig vara stora och brytvärda). Risker ligger främst på ett annat plan nämligen i

spelet mellan nämnda stater. Deras drag och motdrag och deras politiska, militära och geostrategiska positioneringar berör sannolikt stora delar av världen. Några garantier finns inte för att Norden och Östersjöområdet skulle vara fredat. Tvärtom talar områdets närhet till Norra ishavs energiråvaror och dess betydelse som flankområde vid en eventuell militär kraftmätning på den europeiska kontinenten för att det kommer att finnas med i de överväganden som fortlöpande sker hos nämnda aktörer.

Vad övervägandena resulterar i vid olika tidpunkter, hos olika aktörer och under olika förutsättningar går inte att förutse i detalj. I stora drag är det dock självklart att området förlorar i lockelse ju mer välförsvarat det är.

I det sammanhanget finns tre principiella alternativ för Sveriges del. Vi kan bygga vårt försvar på egna resurser, på delvis stöd från en utländsk stormakt eller organisation eller på att helt förlita oss på hjälp utifrån.

Av dessa alternativ är de två sista vanskliga om än i olika grad. I ett läge då vi behöver hjälp kan vår bundsförvant vara kraftigt engagerad i annan del av världen och hjälpen till oss utebli eller bli otillräcklig. Med nuvarande omfattning och inriktning av vårt militära försvar ter sig Sverige i sådant fall mer eller mindre som ett militärt vakuum för den som hotar oss. Ett sådant torde han bedöma att han lätt kommer till rätta med. Slutsatsen är enkel; om vår statsmakt skulle förlita sig på hjälp utifrån tar den risker som den

sannolikt inte skulle ha mandat för från medborgarna. Sverige måste i stället satsa på egna resurser så långt svenska folket är berett att gå.

Denna inriktning utesluter inte hjälp utifrån. Tvärtom ökar sannolikheten för en sådan om vi själva har en anständig grundläggande förmåga.

Strategisk målsättning

Ett eventuellt väpnat angrepp mot Sverige levereras av en stormakt eller ett av denna utsett ombud. Syftet med angreppet är att ta kontroll över svenskt territorium helt eller delvis. Utbildnings- och utrustningsnivå hos de insatta förbanden och deras bakre understöd är hög.

Det svenska militära försvarets viktigaste uppgift under överblickbar framtid är att demonstrera en klar vilja och förmåga att bjuda motstånd mot ett väpnat angrepp mot landet. Därigenom kan Försvarsmakten så långt möjligt bidra till att hålla Sverige utanför krig. Om kriget ändå kommer, skall våra operationer syfta till att i det längsta bevara egen militär förmåga samtidigt som fienden fortlöpande tillfogas kännbara förluster. Denna i grunden defensiva och tidvinnande inriktning utesluter självfallet inte offensiva inslag på taktisk nivå när tillfälle därtill ges.

Den tid vi vinner ger den eller de, som är hågade att komma till vår hjälp, psykologiska incitament och praktiska möjligheter att organisera hjälpen.

Skälet till valet av en defensiv strategi är att vi med stor sannolikhet kommer att vara underlägsna i antal och eldkraft. I det

läget är det militärt oklokt att välja en offensiv strategi och därmed möta en stark motståndare på hans villkor. Risken att vi snabbt blir slagna är uppenbar.

En defensiv strategi kräver att operativa mönster, taktik, stridsteknik, organisation, utrustning samt informations- och ledningssystem anpassas för ändamålet. Vad detta i stort kan innebära har i skriften exemplifierats för våra arméstridskrafter del. Skälet till fokuseringen på dem är att de har drabbats hårdast av den nedmontering av vårt militära försvar som skett. Det är naturligtvis illa i sig men ger också en större frihet att bygga nytt. Principerna som framförs bör dock så långt möjligt också tillämpas hos de två andra försvarsgrenarna. Sålunda bör våra flygstridskrafter lägga stor vikt vid att återgå till tankarna i systemet Bas 90/Basbat 85. Nuvarande synsätt på flygstridskrafternas bassystem i krig inger inte förtroende vare sig när det gäller deras momentana förmåga eller deras operativa och taktiska uthållighet.

Viktiga nyckelord för den nya armén är t e x små insatsförband, hög rörlighet, små signaturer, störning och skenmål riktade mot fiendens informationsinhämtning, egen välutvecklad informationsinhämtning och ett informations- och ledningssystem som lägger tyngdpunkten hos de stridande förbanden.

Till en början kommer förbanden att vara utrustade med vad som är kvar från tidigare organisation. Det är viktigt att snabbt nå en kritisk förbandsmassa som kan verka som en plattform för studier, demonstratorer, övningar m m i avsikt att bidra till att byg-

"Till en början kommer förbanden att vara utrustade med vad som är kvar från tidigare organisation." Stridsvagn 122 Leopard under övningen Snöstorm 2001. Foto: Försvarets Bildbyrå/Michael Berggren

ga upp kunskaper om de nya förbanden och deras sätt att verka. Hela verksamhetspektrumet från och med strategisk nivå ner till och med den stridstekniska behöver täckas av en engagerad och skicklig kunskapsuppbyggnad, bl a syftande till att klarlägga stridens grundläggande karaktär och vad vi kan göra för att påverka den till vår fördel. Kunskapsuppbyggnaden är ingen engångsinsats. Den måste pågå kontinuerligt för att vi skall kunna anpassa våra militära medel och metoder till den fortlöpande utvecklingen i omvärlden.

De kunskaper vi på detta sätt själva bygger upp och kontinuerligt vidareutvecklar är styrande för val av utrustning, fordon, vapen, sensorer m m till förbanden och för deras sätt att uppträda. I styrningen ligger också att beakta att det dyraste inte alltid är det bästa. I en begränsad ekonomi gäller det att finna kostnadseffektiva lösningar. En harmonisk avvägning mellan de olika medlen och metoderna i helheten ger ofta ett klart bättre resultat än att lägga mycket pengar på spetsprestanda inom några få områden.

Författarna till skriften pläderar således inte för en massarmé med enkla vapen och därutöver intet. Utvecklingen skall syfta till att de nya arméförbanden blir minst lika framstående inom sin profession som JAS 39 och marinens moderna ubåtar visat sig vara inom sina. Hur många de blir styrs av sedvanliga säkerhets- och försvarspolitiska överväganden och beslut och till dessa hörande försvarsramar. Dock är det rimligt att anta att arméns krigsorganisation bör vara avsevärt större än vad den är idag.

Internationella insatser

Under senare års unipolära maktstruktur skedde i EU en markant glidning i synen på de internationella militära insatserna. Nu skulle de främst inriktas på att vara ett framskjutet försvar av EU och dess medlemsstater. Tanken var att säkerhets- och hotande utvecklingar även långt utanför Europas gränser på detta sätt skulle kvävas i sin linda.

Det är möjligen klarlagt för en liten inre krets i Bryssel (och Washington) hur denna tankegång hänger ihop; för personer utanför denna krets ter den sig som något av ett mysterium. Som bäst kan tankegången kallas en hypotes, men en hittills obevisad och sannolikt mycket svårbevisad sådan. Kanske är det i själva verket fråga om en förförande besvärjelse tänkt att styra opinioner till att acceptera verksamheter som egentligen har andra syften än att utgöra ett framskjutet försvar?

När maktstrukturen i världen nu är på väg att bli multipolär urholkas tanken om

det framskjutna försvaret även av att fler än en stor aktör kommer att ha synpunkter på hur EU använder sina stridskrafter. Det medför sannolikt sådana restriktioner i sammanhanget att visionen om ett framskjutet försvar av EU krackelerar. En konsekvens bland flera andra borde i så fall bli att kravet på Sverige att svara för en del av EU:s stridsgrupper minskar betydligt.

En annan typ av internationella insatser sorterar under rubriken Bistånd. De är avsedda att återskapa drägliga villkor för befolkningen i områden där livsbetingelserna av ett eller annat skäl försämrats. Ett insatsområde skall pacificeras, civilbefolkningen skyddas och förutsättningar skapas för deras fysiska och andliga överlevnad. Både militära och civila åtgärder krävs. De måste genomföras samtidigt eller nästan samtidigt och stå under samma operativa ledning.

På *Svenska Dagbladet* Brännpunkt den 18 mars 2007 pekade ledamoten Bo Pellnäs mot bakgrund av erfarenheter från Afghanistan på vad han kallar en Moment 22-situation. Hjälpinsatser kan ofta inte genomföras därför att hjälparbetarnas säkerhet är för låg. Militära insatser blir verkningslösa om inte människornas levnadsvillkor snabbt och tydligt förbättras. Det krävs en mycket effektivare planerings- och genomförandeverksamhet av integrerade civila – militära insatser än vad fallet är idag.

Skriftförfattarnas brandfackleförslag att flytta hela ansvaret för biståndsinsatser – även den militära delen – till UD formulerades långt före Pellnäs debattartikel.

Syftet var dock i stort detsamma. Den psykologiska muren mellan civil och militär planering och genomförandeverksamhet måste bort. I annat fall når biståndsinsatserna inte upp till den potential som de nominellt besitter.

Hemvärn

I skriften nämns också kort behovet av en organisation – ett hemvärn – som snabbt kan vara gripbar vid katastrofer, terror m m. Ledamoten Haglund har i sitt debattinlägg utvecklat tankar i den riktningen på ett bra sätt.

Huvudslutsatser

Den multipolära globala maktstruktur som successivt är på gång att ersätta dagens unipolära kommer att ge helt andra säkerhets- och försvarspolitiska förutsättningar än idag. Osäkerheten ökar kring hur de stora aktörerna kommer att driva konkurrensen sinsemellan och vad det ger för konsekvenser för världen i övrigt. Försvaret av Sverige mot väpnat angrepp måste prioriteras. Omvärlden skall kunna notera att vi har en klar vilja och en tydlig förmåga att försvara landet.

Värdet av EU:s nuvarande inriktning att bygga en viktig del av sitt försvar på framskjutna militära insatser kommer antagligen att urholkas kraftigt, på grund av att dessa insatser sällan torde accepteras av alla medlemmar i den multipolära maktstrukturen. Redan idag finns exempel på en sådan mekanism även om det i det mest flagranta fallet, Darfur, är FN och inte EU som mött motstånd från stormaktsställ. Om eller snarare när sådant motstånd blir mera regel än undantag minskar rimligen behovet av EU:s stridsgrupper. De pengar som Sverige då kan spara läggs med fördel i stället på försvar av svenskt territorium. Det viktigaste bidrag som små stater kan ge till försvaret av EU är att de har ett eget, grundläggande försvar av sitt territorium.

Sverige bör behålla förmåga att bistå samhällen som fått sina livsvillkor försämrade av en eller annan orsak. I de fall det berörda området är intressant för någon av medlemmarna i den översta maktstrukturen kanske denne gärna tar över biståndsinsatsen och håller undan andras medverkan. Det torde dock finnas tillräckligt behov av bistånd runt om i världen för att även svenska insatser kommer att efterfrågas.